

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxonovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанълсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANHOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганиевич</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЙОТИГА ХОРИЙИY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA ХОРИЙИY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Rahmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Хайруллоев Шахрам Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Tursunov Muxiddin Boltaevich</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Ho'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI NIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Itomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOVIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Баҳромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фаҳриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Ниҳолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нилуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

THE ROLE OF STYLISTICS IN THE FORMATION OF CRIMINAL LINGUISTIC UNITS IN ENGLISH AND UZBEK

Abdualilova Ruhshona Abdugafforzoda,

Independent researcher

E-mail: ruxshonaabdualilova9418@gmail.com

Abstract. This article is devoted to studying the role of stylistic tools in the formation of criminal linguistic units in English and Uzbek languages. The research analyzes how language units with a criminal character are expressed in artistic, journalistic and conversational styles. The impact of stylistic tools on the formation of these units, their connection with social and cultural factors is considered. Based on this, the language units used in the criminal context are analyzed on the example of the Uzbek and English languages, and their specific stylistic features are highlighted in a comparative approach.

Keywords: criminal linguistics, stylistic tools, English language, Uzbek language, artistic style, journalistic style, conversational style, criminal language units, linguistics, comparative analysis.

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI

Abdualilova Ruxshona Abdug'afforzoda,

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillarida jinoiy lingvistik birliklarning shakllanishida stilistik vositalarning o'rnini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda jinoiy xususiyatga ega bo'lgan til birliklari badiiy, publitsistik va so'zlashuv uslublarida qanday ifoda topishi tahlil qilinadi. Stilistik vositalarning mazkur birliklar shakllanishiga ta'siri, ularning ijtimoiy va madaniy omillar bilan bog'liqligi ko'rib chiqiladi. Shu asosda, mazmunan jinoiy kontekstda qo'llanadigan til birliklari O'zbek va Ingliz tillari misolida tahlil qilinib, ularning o'ziga xos stilistik xususiyatlari qiyosiy yondashuvda yoritiladi.

Kalit so'zlar: jinoiy lingvistika, stilistik vositalar, Ingliz tili, O'zbek tili, badiiy uslub, publitsistik uslub, so'zlashuv uslubi, jinoiy til birliklari, tilshunoslik, qiyosiy tahlil.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N57>

Kirish. Jinoiy tilshunoslik — bu til va jinoyat kesishmasini o'rganadigan qiziqarli soha. U lingvistik birliklar jinoiy nutqni qanday shakllantirishini o'rganadi, motivlar, niyatlar va ijtimoiy dinamika haqida tushunchalarni ochib beradi. Ingliz va o'zbek tillarida stilistik vositalar ushbu murakkab manzarani yaratishda muhim rol o'ynaydi. Stilistik vositalar tilni tahlil qilish va tushunishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, yozma va og'zaki shakllarga chuqurlik va boylikni beradi[1].

Jinoyatchilar ko'pincha jargondan evfemizmlarga qadar o'zlarining tajribalarini aks ettiruvchi o'ziga xos nutq namunalarini qabul qilishadi. Bu stilistik xususiyatlar nafaqat o'z

doiralarida muloqot qilishda yordam beradi, balki huquqni muhofaza qilish organlarining harakatlarini ham chalkashtirib yuborishi mumkin. Keling jargonlarni misollar orqali yanada tushunib olaylik. Tohir Malikning “Shaytanat” asarida Asadbek jinoyat olamining obro‘li va o‘z qoidalariga ega qahramon sifatida tasvirlanadi. Uning nutqida jinoiy jargonlar va maxsus ifodalar ko‘p uchraydi, bu esa uning o‘ziga xos qattiq pozitsiyasini ochib beradi. Quyida Asadbek nutqidagi ayrim jargonlarga misollar keltirilgan. Misol: Asadbek o‘z xodimlariga ishni mukammal qilishni talab qilarkan, qattiqroq gapiradi:

“Sen bu o‘yinda katta xatoga yo‘l qo‘yding. Birinchisi akademikni “tuz” deb bilding”(1k. B.45)

Bu yerda “akademikni tuz deb bilding” degan jumla orqali qahramon “akademik”ni noto‘g‘ri baholaganini, uni juda kuchli yoki ishonchli shaxs deb bilganini, ammo bu noto‘g‘ri xato ekanini ta’kidlamog‘da. Shaytanat asarida bunday iboralar bilan kinoyali ma’nolar beriladi va shaxslarni baholashdagi xatolar ko‘rsatiladi. Misol: Asadbek muhim qaror qabul qilishi kerak bo‘lganda bunday deydi:

“Hamma narsaning o‘z tartibi bor, katta odam bilan hisoblashish kerak.”(1k)

Bu ifoda orqali Asadbek jinoyat olamida iyerarxiya va katta odamlar bilan hisoblashish kerakligini eslatadi. Bu uning dono va tajribali ekanini ko‘rsatadi.

Ushbu masalalarni tushunish bizga bir vaqtning o‘zida madaniy farqlarni yoritishda noqonuniy faoliyatda ishlatiladigan tilni kodlash imkonini beradi. Masalan, badiiy matnlarda metafora va o‘xshatish kabi stilistik vositalar hikoyaning yorqin tasviri va chuqur ma’nosini keltirishi va shu orqali tomoshabinni to‘liqroq jalb qilishi mumkin[2]. Masalan “Ertaga **dala oshi** qilishmoqchi ekan, hammasi tayyor”. Bu jargon oldindan rejalashtirilgan hujum yoki jinoyat uchun ishlatiladigan jargondir. Bu toifalarni tushunish tilning turli kontekstlarda qanday ishlashini har tomonlama tahlil qilish imkonini beradi, noyob lingvistik birliklarning shakllanishiga hissa qo‘shmoqda[1].

Ushbu mavzuni o‘rganishda biz Ingliz va o‘zbek jinoiy til birliklari o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni ochib beramiz. Biz ikkala tilda jinoiy kontekstda qo‘llaniladigan stilistik vositalarning aniq misollarini batafsil ko‘rib chiqamiz. Shunday qilib, biz til qanday qilib qurol va qalqon bo‘lib xizmat qilishini ochib beramiz — jinoyatchilar uchun o‘zlarini ifoda etish va adolat izlayotganlarga qiyinchilik tug‘dirish vositasi.

Stilistik vositalar jinoiy tilni shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu lingvistik xususiyatlar muloqotni kuchaytiradi, ko‘pincha so‘zlovchining niyati va hissiy holatini aks ettiradi. Jinoiy nutqda metafora va evfemizmlar keng tarqalgan. Ular haqiqiy ma’noni yashirishi yoki qattiq haqiqatni yumshatishi mumkin. Misol uchun, “**garovga zarar etkazish**” kabi atamalardan foydalanish zo‘ravonlikning jiddiyligini yashirishi mumkin.

Jinoiy til birliklarining qiyosiy tahlili Ingliz va O‘zbek tillari o‘rtasidagi aniq farq va o‘xshashliklarni ko‘rsatadi[1]. Ikkala til ham o‘ziga xos idiomatik iboralar va ularning madaniy va ijtimoiy kontekstini aks ettiruvchi qo‘shma so‘z birikmalaridan foydalanadi. Masalan, Ingliz tilidagi “qumoqqa olingan” kabi iboralar qilmish vaqtida jinoyatchining darhol qo‘lga olinishini bildiradi[5]. Aksincha, O‘zbek tilida o‘xshash ma’nolarni bildiruvchi, ammo madaniy nyuanslarga singib ketgan turli idiomatik iboralar qo‘llanilishi mumkin[6]. Bunday lingvistik birliklar nafaqat muloqot vositasi bo‘lib xizmat qiladi, balki har bir madaniyatda jinoyatga nisbatan jamiyatning munosabatlarini o‘zida mujassam etadi. Bu farqlarni tushunish tilshunoslar uchun ham, huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari uchun ham juda muhim,

chunki bu tushunishni kuchaytiradi va jinoiy sud ishlarida samarali muloqot qilishga yordam beradi. Suhbat uslubi ham o'ynaydi. So'zlarni tanlash insonning kelib chiqishi va ijtimoiy muhiti haqida ko'p narsalarni ochib beradi. Norasmiy ohang noqonuniy harakatlar bilan tanishishni ko'rsatishi mumkin, rasmiy nutq esa ko'proq hisoblangan yondashuvni nazarda tutishi mumkin. Keling bu mavzuni poraxo'rlik kontekstida yanada kengroq tahlil qilib chiqamiz,

Poraxo'rlik ko'pincha qimmatli narsalarni jismonan berish yoki olish orqali amalga oshiriladi. Lekin u faqat so'zlar orqali ham sodir bo'lishi mumkin. Pora beruvchi uni to'g'ridan-to'g'ri berishdan ko'ra, qimmatli narsalarni berishni taklif qilishi mumkin. Bundan tashqari, davlat amaldorlarining pora so'rashi yoki olishga rozi bo'lishi noqonuniy hisoblanadi. Shunday qilib, pora berishda kamida uchta turli nutq harakati mavjud: taklif qilish, so'rash va rozilik berish.

Pora berish jinoiy harakat bo'lganligi sababli, pora berish tili juda bilvosita bo'lishi mumkin. **“Xalqlar qirolga qarshi”** filmida hakamlar a'zosi da'vo taraflaridan biriga murojaat qilib, ish **“yo'l-yo'lakay”** ekanligini, ammo **“yeryong'oq uchun”** **“yo'lingizni burish”** mumkinligini aytdi. Sud buni pora so'rash deb topdi.(10) Xuddi shunday, mansabdor shaxsning davlat loyihasi bo'yicha ishtirokchiga **“o'ziga g'amxo'rlik qilish”** yoki unga nisbatan **“ishora”** qilish taklifi pora so'rash sifatida qabul qilingan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. O'zbek tilida “pora” so'ziga undovchi yoki uni tasvirlaydigan bir qator jinoiy so'zlar mavjud. Masalan, **“ko'mak”, “ehson”, “xizmat haqqi”, “bo'lakcha”, “choychaqa”** kabi so'zlar ko'pincha pora o'rnida yoki yashirin ma'noda ishlatiladi. Bu kabi atamalar asosan jinoiy kontekstlarda, shuningdek, ayrim adabiyot va publitsistik asarlarda uchrab turadi.

O'zbek adabiyotida bu mavzu **Mirmuhsin, Tog'ay Murod, Xurshid Do'stmuhammad** kabi yozuvchilarning asarlarida ham kuzatiladi. Masalan, **Tog'ay Murodning “Otamdan qolgan dalalar”** asarida jamiyatdagi turli korrupsion holatlar, ayniqsa, yuqori lavozimdagi amaldorlarning poraxo'rlikka moyilligi haqida obrazli uslubda yoritilgan. Shuningdek, adabiy asarlarda pora tushunchasi bir qator turli uslublarda, ramzli va kinoyali shakllarda ham ko'rsatilishi mumkin.

Shuningdek jinoyat olamini tahlil qilarkanmiz slenglarni o'rni beqiyos. Jinoiy slenglar jamiyatdagi jinoyatlarning ma'lum bir shaklini ochib beradi va ularning adabiyotda qo'llanilishi muallifning ijtimoiy tanqidni ifodalash usuliga aylangan. Ushbu slenglar asarlarda jinoyat dunyosining yashirin tomonlarini ko'rsatadi va o'quvchiga yanada kuchli ta'sir qiladi. Ingliz tilida jinoiy slenglar Amerika va Britaniya adabiyotida keng uchraydi. Ba'zi misollar:

1. **“Hit”** – bu slengda odam o'ldirish yoki kimnidir nishonga olish ma'nosini anglatadi. Misol: **Mario Puzo** ning **“The Godfather”** asarida bu atama jinoyat dunyosidagi qotillik tushunchasini ifodalash uchun ishlatilgan.

2. **“Rat”** – jinoyatchilar orasida xoin yoki politsiyaga xabar bergan odamga nisbatan ishlatiladi. Bu sleng **R.J. Ellori** ning **“A Quiet Belief in Angels”** asarida ham uchraydi.

3. **“Heist”** – katta o'g'irlikni, ayniqsa bankni o'g'irlashni ifodalaydi. Bu atama mashhur romanlar, masalan, **Dashiell Hammett** ning **“The Maltese Falcon”** asarida uchraydi.

4. **“Snitch”** – jinoyatchilar orasida o'z guruhining sirlarini oshkor qilgan odamni anglatadi. Bu so'z ko'pincha politsiya bilan hamkorlik qiladigan jinoyatchilarga nisbatan ishlatiladi. Misol uchun, **Mario Puzo** ning **“The Godfather”** asarida ham qo'llanilgan. O'zbek tilidagi jinoiy slenglarga misollar:

1. **“Bo‘lakcha”** – odatda pora yoki “choychaqa”ning boshqa ifodasi sifatida ishlatiladi, ya’ni qo‘shimcha to‘lovni bildiradi. Ba’zi badiiy asarlar va ommaviy axborot vositalarida davlat xizmatlarida uchraydigan holat sifatida yoritiladi.

2. **“Qoplama”** – jinoiy faoliyat orqali topilgan daromadni qonuniy qilish uchun amalga oshiriladigan harakat, pul yuvish tushunchasiga mos keladi. Bu tushuncha zamonaviy O‘zbekiston publitsistikasida huquq-tartibot xodimlarining yutuqlarini tasvirlashda uchraydi.

3. **“Dalda berish”** – jinoyatchilikda biror ishni amalga oshirish uchun ruhlantirish yoki turtki berish. **Tog‘ay Murodning** asarlarida jamiyatdagi nohaq ishlarga ruhiy dalda beruvchi shaxslar haqida aytiladi.

4. **“Ko‘prikdan o‘tkazish”** – bu ma’noda keladigan jinoiy sleng odamni chegaradan noqonuniy olib o‘tish yoki boshqa noqonuniy amallarni bajarishga yordam berishni anglatadi. **Xurshid Do‘stmuhammadning** maqolalarida bu kabi holatlarning ijtimoiy oqibatlari yoritiladi.

5. **“Nomiga xizmat”** – xizmatni qisman bajarish yoki noqonuniy yo‘l bilan arziyasidan pul olish ma’nosini anglatadi. Jamiyatdagi ayrim holatlar va korrupsiyaga oid tahlillarda bu atama ishlatiladi.

Muhokama va natijalar. Publitsistik uslublar ommaviy axborot vositalarida jinoyatni tasvirlashda paydo bo‘ladi, bu erda sensatsiya ko‘pincha qo‘rquvni kuchaytiradi. Bu ta’sir jinoyat voqealari atrofidagi jamoatchilik fikri va muloqotini shakllantiradi. Ushbu stilistik vositalarni tushunish sud tilshunosligi uchun juda muhimdir. Bu jinoyat sohasida tildan foydalanishning sabablari va niyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Ingliz va o‘zbek jinoiy lingvistik birliklari ajoyib o‘xshashlik va farqlarni namoyish etadi. Ikkala tilda ham jinoyat atrofidagi madaniy nyuanslarni aks ettiruvchi bir qator stilistik vositalar qo‘llaniladi. Ingliz tilida **“urish”** yoki **“snitch”** kabi jarangli atamalar jinoiy nutqda o‘ziga xos ma’nolarni bildiradi. Ushbu so‘zlar idrokni turli kontekstlarda o‘zgartirishi mumkin, bu tilning jinoyatga oid jamiyat qarashlari bilan qanday bog‘lanishini ko‘rsatishi mumkin.

Aksincha, O‘zbek tilida **“qora ish”** (qorong‘u ish) kabi o‘ziga xos iboralar noqonuniy faoliyatni bildiradi. Bu ibora ommaviy axborot vositalari tasvirlarida tez-tez uchraydigan publitsistik uslubning elementlarini o‘z ichiga olgan noto‘g‘ri xatti-harakatlarga mahalliy munosabatni aks ettiradi.

Stilistik xususiyatlar har bir tilning jinoyatga munosabatini yanada ajratib turadi. Ingliz tili jinoyat haqidagi norasmiy munozaralar uchun suhbat uslubini afzal ko‘rsa-da, o‘zbek tili jiddiy masalalarni she’r yoki hikoya orqali hal qilishda badiiy uslubga moyil bo‘ladi.

Madaniy kontekst Ingliz va o‘zbek tillarida jinoiy til birliklarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi[7]. Ingliz tilida jinoyatni idrok etish va ifodalash ko‘pincha kengroq ijtimoiy qadriyatlar va tarixiy tajribalarni aks ettiradi va huquq tizimida qo‘llaniladigan terminologiyaga ta’sir qiladi. Masalan, jinoiy faoliyatni tavsiflovchi atamalar ko‘pincha ma’ruzachilarning madaniy kelib chiqishi bilan rezonanslashadigan konnotatsiyalarni o‘z ichiga oladi[8]. O‘zbek sharoitida an’ana va jamiyat me’yorlarining ta’siri jinoyatni tasvirlashda qo‘llanilgan tilda yaqqol ko‘rinadi, bunda ingliz tiliga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjimasini bo‘lmasligi mumkin bo‘lgan o‘ziga xos atama va iboralar mavjud[9]. Ushbu madaniy obyektiv nafaqat tilga, balki jinoiy harakatlarni tushunish va talqin qilishga ham ta’sir qiladi va tilshunoslikdagi madaniy xabardorlikning muhimligini ta’kidlaydi.

Ushbu tillararo taqqoslashlarni tushunish til naqshlari turli madaniyatlarda jinoyat haqidagi tasavvurni qanday shakllantirishi haqidagi tushunchamizni boyitadi.

Stilistik vositalar jinoiy tilni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular muloqotni kuchaytirib, uni yanada samarali va nozik qiladi.

Metaforalar ko'pincha his-tuyg'ularni yoki vaziyatlarni bilvosita etkazish uchun ishlatiladi. Misol uchun, o'g'irlikni "**chaqaloqdan konfet olish**" deb aytish, bu harakatni arziyas holga keltiradi. Firibgarlik olamida "**ijodiy moliyalashtirish**" kabi atamalardan foydalanish haqiqiy niyatlarni yashiradi va idrokni manipulyatsiya qiladi.

Ingliz va O'zbek tillarida bu stilistik xususiyatlar jinoyatlar qanday muhokama qilinishini shakllantiradi. So'zlarni tanlash jamoatchilik fikriga va hatto huquqiy natijalarga ta'sir qilishi mumkin, bu ularning sud lingvistikasidagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Jinoiy tilshunoslikning jamiyat va adliya tizimiga ta'siri juda katta. Til bizning jinoyat haqidagi tushunchamizni shakllantiradi, jamoatchilik fikriga va siyosatni ishlab chiqishga ta'sir qiladi.

Ommaviy axborot vositalarida jinoiy nutq ko'zga tashlansa, u qo'rquvni uyg'otishi yoki muayyan jamoalar haqida noto'g'ri tushunchalarga olib kelishi mumkin. Tilda qo'llaniladigan stilistik vositalarning nozik jihatlari ko'pincha e'tibordan chetda qoladigan motiv va niyatlarni ochib beradi.

Sud lingvistikasi tergov jarayonida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Lingvistik birliklarni tahlil qilish huquqni muhofaza qilish organlariga jinoiy xatti-harakatni ko'rsatadigan naqshlarni ochishga yordam beradi. Ushbu tahlil jinoyatchilarga nisbatan kuchliroq ishlarni qurishga yordam beradi.

Bundan tashqari, adliya tizimidagi samarali muloqot jabrlanuvchilarning ovozini eshitishni ta'minlaydi. Stilistik xususiyatlarni tushunish huquqshunoslar va zarar ko'rgan shaxslar o'rtasidagi muloqotni boyitadi. Tilning rivojlanishi bilan uning jinoyatga munosabati ham o'zgaradi, bu jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettiradi va jinoyatchilik bilan bog'liq kelajakdagi norma va qonunlarni shakllantiradi.

Jinoiy tilshunoslikda stilistik vositalarni qo'llash misollari huquqiy kontekstda tilning amaliy oqibatlarini ko'rsatadi[10]. Masalan, sud tilshunosligi jinoiy ishlarda qo'llaniladigan tilni tahlil qilish uchun turli stilistik vositalardan foydalanadi, masalan, so'zlovchining niyatini yoki hissiy holatini ko'rsatishi mumkin bo'lgan so'zlar va jumla tuzilmalarini tanlash[8]. E'tiborga molik bir holatda, gumonlanuvchining yozma iqroringing lingvistik tahlili hikoya qilishda nomuvofiqlikni ko'rsatdi, bu esa qo'shimcha tergovga turtki berdi[11].

Jinoiy lingvistik birliklar masalasini hal qilish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Ushbu strategiyada ta'lim muhim rol o'ynaydi. Sud-tibbiy tilshunoslikni ta'lim o'quv dasturlariga kiritish orqali o'quvchilar jinoyatchilikdagi til naqshlari haqida xabardorlikni rivojlantirishlari mumkin.

Huquqni muhofaza qilish organlari jinoiy nutqni tan olish va tahlil qilishga qaratilgan o'quv dasturlariga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Bu zobitlarni stilistik xususiyatlar haqiqiy hayotda qanday namoyon bo'lishini tushunish uchun zarur vositalar bilan jihozlaydi. Jamiyatning ishtiroki bir xil darajada muhimdir. Jamoatchilik tashabbuslari til va jinoyat bo'yicha muloqotni rivojlantirishi mumkin, fuqarolarga huquqbuzarlar tomonidan qo'llaniladigan manipulyativ nutq shakllarini tan olish imkoniyatini beradi.

Bundan tashqari, tilshunoslar va huquqshunoslarning hamkorligi tergov samaradorligini oshirishi mumkin. Tillararo taqqoslash ingliz va o'zbek tillari kabi turli

tillardagi o'ziga xos xususiyatlarni aniqlashga yordam beradi va global miqyosda jinoiy muloqot haqidagi tushunchamizni boyitadi.

Noqonuniy harakatlar muhokama qilinadigan onlayn platformalarning doimiy monitoringi zararli lingvistik birliklarning diqqatga sazovor bo'lishidan oldin tezda bartaraf etilishini ta'minlaydi.

Jinoiy lingvistik birliklarning shakllanishida stilistik vositalarni o'rganish ingliz va o'zbek tillari haqida qimmatli fikrlarni beradi. Ushbu nuanslarni tushunish jinoiy nutqni tushunishimizni kuchaytiradi, til naqshlari madaniy kontekstlarga qanday mos kelishini ochib beradi. Stilistik xususiyatlarni — badiiy, publitsistik va so'zlashuv uslublarini batafsil o'rganish orqali biz ular sud-tibbiy tilshunoslikda hikoyalarni qanday shakllantirishini aniqlashimiz mumkin. Tillararo taqqoslash jamiyatning jinoyatga nisbatan kengroq munosabatini aks ettiruvchi o'xshashlik va farqlarni ta'kidlaydi.

Jamiyatga ta'sirini tan olish juda muhimdir. Til ijtimoiy xulq-atvor uchun ham oyna, ham qolip bo'lib xizmat qiladi. Ushbu lingvistik birliklarni tahlil qilish orqali biz zararli tendensiyalarni aniqlashimiz va ularning muloqotda tarqalishiga qarshi kurash choralarini ishlab chiqishimiz mumkin.

Xulosa. Jinoyat rivojlanishda davom etar ekan, uning atrofidagi til ham rivojlanadi. Ushbu dinamikani chuqur tushunish nafaqat huquqni muhofaza qilish organlariga yordam beradi, balki jamiyatlarda tilning jinoyat haqidagi tasavvurni shakllantirishdagi roli haqida xabardorligini oshiradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun tilshunoslar, huquqni muhofaza qilish idoralari va o'qituvchilarning noto'g'ri foydalanishga qarshi samarali strategiyalarni yaratish uchun hamkorlik qilishi kerak.

Jinoiy tilshunoslik bilan tanqidiy munosabatda bo'lish shaxsiy hayotda ham, adolatni boshqaradigan kengroq tizimlarda ham mazmunli o'zgarishlarga olib kelishi mumkin bo'lgan yangi tushunchalarga eshiklarni ochadi. Til va jinoyat o'rtasidagi bu kesishma keyingi tadqiqotlar va muhokamalar uchun muhim soha bo'lib qolmoqda, chunki biz xabardor nutq orqali xavfsizroq jamiyatlarni qidirmoqdamiz.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Alimova M. Cultural linguistics. – Namangan: Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi, 2024.
2. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge University Press, 2003. – 352 p.
3. Шукуров, О. Учебный толковый словарь: новые заимствованные слова и значения. Традиции и инновации в исследовании и преподавании языков. 2023. – С. 68-72.
4. Исанова, Ф. (2022). ЎЗБЕК ТИЛИДА ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ТЕРМИНЛАР ВА УЛАРНИНГ ЯСАЛИШИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(2), 46–52. Retrieved from <https://scienceproblems.uz/index.php/journal/article/view/57>
5. Isanova, F. (2022). ИНГЛИЗ ТИЛИДА ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ТЕРМИНЛАР ТИЗИМИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук / Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 6(3), 44–49. Retrieved from <https://scienceproblems.uz/index.php/journal/article/view/77>
6. Isanova, F. (2023). О'ЗБЕК ТИЛИ ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ СОҲАСИГА ОИД ЛЕКСИК БИРЛИКЛАРИНИНГ ФУНКЦИОНАЛ ХУСУСИЯТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари / Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук /

Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(7), 151–160.

<https://doi.org/10.47390/SCP1342V3I7Y2023N20>

7. Исанова Феруза Тулкиновна. Обучение английскому языку в аграрных вузах // Вестник науки и образования. 2020. №14-2 (92). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-angliyskomu-yazyku-v-agrarnyh-vuzah> (дата обращения: 30.03.2024).

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).